

Eesti Teaduste Akadeemia Looduskaitse Komisjon 2004. aastal

Looduskaitse Komisjon tegutses jätkuvalt Tartus EPMÜ Zooloogia ja Botaanika Instituudi ruumes Veski tn. 4. Vastavalt 10.03. 1998 Teaduste Akadeemia poolt kinnitatud põhimäärusele. Komisjoni juhatuse esimees on filosoofiadoktor Urmas Tartes, aseesimehed bioloogiakandidaat Vilju Lilleleht ja bioloogiakandidaat Heiki Tamm., sekretär Vaike Hang. Veel võtab tööst osa komisjoni ainsa asutajaliikmena (1955) akadeemik Hans Trass (asutajaliikmeid oli 12). Surma läbi lahkus komisjoni liige Quido Paalme. Sel aastal täitub Looduskaitse Komisjonil 50. tegevusaasta (asutatud 23. novembril 1955).

Komisjon pidas 18. mail 2004 koostöös Põllumajandusuuringute Keskusega Sakus – 43. ettekannetepäeva teemal “Muld ökosüsteemis, seire ja kaitse”. Põhilise ettevalmistuse päeva korrektseks läbiviimiseks tegi komisjoni liige akadeemik Loit Reintam. Ühtlasi pidas ta sissejuhatava ja põhjaliku ettekande teemal – “Taim–muld süsteem on elu alus”. Ettekandeid pidasid tuntud uurijad: Igna Rooma, Priit Penu, Olevi Kull, Krista Lõhmus, Martin Zobel, Are Kont, Ülo Mander, Arno Kanal, Raimo Kõlli jt. Nüüdseks on prof. L. Reintami toimetanud ettekannete tekstid artikliteks (koos ingliskeelsete resümeeedega) ja kogumik ilmub lähiajal. Kogumiku käsikirjale on lisatud palju jooniseid, fotosid (osa värvifotodena). Samas kogumikus ilmub ka TA Looduskaitse Komisjoni ligi viiekümne aasta eksisteerimise aja jooksul korraldatud ettekannete päevade nimistu (koos teema, toimumisaja ja osavõtjate arvuga), kirjatükk Tiit Leitost – 2004. aasta Kumari preemia laureaadist, artikkel komisjoni asutajaliikme Herbert Viidingu 75. sünniaastapäeva märkimiseks ja Aino Kumari pika elutee meenutuseks (1908–2004).

Komisjoni 12. märtsi 2004 üldkoosoleku ettepanekul esitati UNESCO Eesti Rahvuskomiteele toetus Balti klindi lülitamiseks UNESCO kultuuri- ja looduspärandi ülemaaailmsesse loendisse. Seejuures rõhutati, et Balti klindi kõige väljendusrikkam ja uurimiseks kättesaadav osa paikneb peaaegu katkematu 250 km pikkuse järsakuna just Eesti rannikul ja omab kõrget esteetilist-turistlikku väärtust. Klint võimaldab seal avaneva Vana-Aegkonna vanimaid Kambriumi ja Ordoviitsiumi kivimeid uurida umbes 540–450 miljoni aasta vanustes kunagistes merebasseinides.

Komisjoni 02. Detsembri 2004 üldkoosoleku arutlusobjektiks oli võõrliikide teema. Tiiu Kull (ZBI) kõneles võõrliikide ohust Eesti loodusele. Henn Ojaveer (TÜ Mereinstituudist) andis ülevaate Läänemere võõrliikidest. Lilika Käis Keskkonnaministeeriumist tutvustas

teemakohaseid rahvusvahelisi ja Eesti õigusakte. Bert Holm ZBI-st kõneles kodumaist floorat ohustavaist karuputke võõrliikidest: hiidkaruputkest ja Sosnovski karuputkest ning nende hävitamiseks tehtavast tõrjetööst. Peeti vajalikuks praegust ohtlike liikide nimekirja täiendamist ja senise kriitilist ülevaatamist. Konkreetsete suure tõenäosusega probleemseks muutunud/muutuvate taimeliikidena toodi esile kanada kuldvits, hobuoblikas, lupiin ja galeega.

Samas peeti vajalikuks jätkata arutelu looduskaitsealade reformi teemal. U. Tartes teadustas koosolijaile Eesti Kaitsealade Liidu seisukoha (EKAL-I juhatus koosolekult 08.12. 2004) ja tegi ettepaneku uue aasta algul korraldada selle teemaline koosolek.

Lõpetamisel on TA Looduskaitse Komisjoni liikme prof. Kuulo Kalamehe 70. sünnipäeva näituse ettevalmistamine (materjali koondamine, paljundamine ja süstematiseerimine). Rahva hulgas on Kalamees väga kuulus oma seeneraamatutega. On punase raamatu üks autoreid. Veel on ta tuntud laulumehena ja peotantsijana. Seetõttu tuleb näituski mitmepalgeline. Näituse lõplik viimistlus ja avamine saab olema siis – kui Kalamehel trügis ilmub järjekordne raamat - näituse avamise tahab ta siduda oma kahe uue raamatu esitlemisega (neist üks sai valmis äsja ja teine on tulemas).

Komisjon korraldas 25. mail 2004 avalikkuse tähelepanu köitnud näituse “Kes on kes”(koostaja V. Hang) võistlusest osavõtjate autasustamisõhtu. Komisjoni esimees U. Tartes õnnitles edukaid näitusepiltide äraarvajaid ning kingituse “Lehed ja tähed” I osa said 26 inimest.

Komisjon korraldas Tiit Leitole Kumari preemia kätteandmisel 10. mail 2004 Keskkonnaministeriumis näituse tema kirjutatud raamatutest ja fotodest. Sama näitus oli vaadata ka ZBI-s aasta lõpuni. Pidasime mees Aino Kumari 96. sünnipäeva artikliga “Postimehes” ja peatselt järgnenud jäädavat lahkumist artikliga “Eesti Looduses”.

Urmas Tartes tegutses kaitsealade valitsemist korraldava komisjoni töös, jätkas MTÜ Loodusajakirjade koosolekutel esinemist ning jätkas populaarsete looduslugudega “Õhtulehes”. Jätkati tööd Eesti ohustatud liikide nimestiku (punane nimestik) pidamisel. **Vilju Lilleleht** tegutses ohustatud linnuliikide nimekirja koostamisel. Ta on tegev Eesti Ornitoloogiaühingu linnukaitsekomisjoni liikmena linnuliikide kaitsekategooriate määramisel. Jätkas kindlatel jälgimisaladel Lääne- ja Loode-Eestis ning Saaremaal õlireostuse tagajärjel hukkunud lindude

ülevaate koostamist. Jätkas rahvusvahelise keskkonnaprojekti täitmist – mille eesmärgiks on viimastel aastatel järjest kasvava arvukusega kalatoidulise kormorani ja kalurite ning loodusekaitsjate vahel tekkivate vastuolude leevendamine (võttis osa selleteemalisest rahvusvahelisest nõupidamisest, selgitas kormorani probleemi ETV “Osoonis”. **Enn Pirrus** jätkab edukalt Eest Ürglooduse Raamatusse koondatud andmestiku süstematiseerimist – s.o. kahe suure monograafia EÜR-I trükiväljaande ja teise - Eesti rahnuatlase koostamist.

Kopsaka töö lõpetas **Aleksander Maastik**. Ta andis kirjastusele üle keskknnasõnaraamatu EnDic2004 – 6039 märksõna üheksas keeles (liikidel lisaks ladina keel). **Arno-Toomas Pihlak** jätkas globaalse õhuhapnikuprobleemidega seotud uuringuid., osales rahvusvahelistel konverentsidel. Avaldas 7 artiklit. **Loit Reintam** kirjutas mulla ja ökosüsteemide geneesi ning kaitset käsitlevaid uurimusi. Jätkas välitöid, esines rahvusvahelistel konverentsidel. Ta on Euroopa Mullabüroo Võrgustiku liige ning osales Itaalias organisatsiooni aastakoosolekul Mullaatlase koostamise lõpuistungil. Andis eksperthinnanguid mitmetele Keskkonnaministeeriumi ja Põllumajandusuuringute Keskuse osalusega projektidele. **Are Kont** luges TÜ-s botaanika ja ökoloogia instituudis Eesti keskkonnatingimuste loengukursust, kirjutab põhikoolile geograafiaõpikut. On seotud mitmete rahvusvaheliste projektidega. Avaldanud kümnekond artiklit. **Heiki Tamm** osaleb juhtivalt põllumajanduskultuuride geneetilise ressursi kogumise ja säilitamise programmis. Propageerinud TÜ Botaanikaai aardeid; on ideaalne “rahvavalgustaja” (andnud intervjuusid ja esinenud raadios kokku 27 korral). Esitanud käsikirja raamatu “Eesti kaitsealused pargid” väljaandmiseks. Artikleid rahvusvahelistes väljaannetes. **Astrid Saava** jätkas joogivee uuringuid, luges TÜ-s kursust – keskkond ja tervis. Malev Margus jätkab endise südikusega metsanduse ja looduskaitse seoste uurimist, astus välja meie metsade ebaseadusliku raiete vastu Keskkonnaministeeriumi kaudu. **Vilma Kuusk** uuris Pärnu ranna orhideesid, tegi botaanilise ekspertiise Rannametsa planeeritava looduskaitsealale.

Enamuse Looduskaitse Komisjoni liikmete igapäevatöö (A. Saava, U. Tartes, H. Tamm, V. Lilleleht, E. Pirrus, A. Marvet jpt.) on seotud looduskaitse probleemidega. Ülikoolides õppejõududena töötavad komisjoni liikmed loevad looduskaitse kursusi (A. Saava, A. Kont jt.), juhendavad looduskaitseteemalisi üliõpilastöid. Jätkuvalt ollakse koostöös Keskkonnaministeeriumi, Looduseuurijate Seltsi, Looduskaitse Seltsi (Tartu osakonna juhatuses H. Mardiste, V. Hang), Eestimaa Looduse Fondi jt. organisatsioonidega.

Urmas Tartes, komisjoni esimees

